

FILE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA PROFESORULUI DE MUZICĂ, SOLISTULUI DE PIAN ȘI CRITICULUI ENEA BORZA (1926-1991)

OVIDIU-VALENTIN BOC
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Școala Doctorală de Teologie

Copilăria și studiile

Profesorul și muzicologul Enea Borza a fost fiul marelui botanist român Alexandru Borza, totodată unul dintre fruntașii evenimentului de la 1 decembrie 1918. Tatăl, Alexandru, s-a născut în Alba Iulia, tot aici a copilărit și s-a inițiat în tainele botanicii și ale arheologiei, sub îndrumarea lui Adalbert Cserni. De altfel, Alexandru Borza a realizat și o cuprinzătoare lucrare despre flora din Alba Iulia și împrejurimi și unul dintre cele mai cuprinzătoare ierbare.

Fiul, Enea Piu Borza, s-a născut pe data de 16 ianuarie 1926, la Cluj-Napoca. Aici a urmat școala elementară, iar mai apoi, între anii 1936-1944, a urmat cursurile liceale la Cluj, apoi Blaj și Timișoara, unde și-a luat bacalaureatul în 1944. Între 1941 și 1948 a urmat cursurile Conservatorului de Muzică din Timișoara (1941-1943) și apoi pe cele ale Conservatorului „Gh. Dima” din Cluj-Napoca¹ (1945-1948), cu profesori renumiți precum George Ciolac la pian, de la care a dobândit și pasiunea pentru acest instrument, Traian Vulpescu (teorie – solfegiu), Sabin Drăgoi, M. Andreescu-Scheletti și Sigismund Toduță (armonie), George Simonis și Lucian Surlașiu (istoria muzicii), Ion Delu (teoria instrumentelor), Eugen Lazăr (muzică de cameră)².

---

¹ Înființarea unei instituții de învățământ superior muzical în Transilvania, în limba română, s-a produs abia după Unirea din 1918; astfel, la 17 septembrie 1919, s-au pus bazele Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din Cluj-Napoca (Maier 2014, p. 127-128). Primul director, compozitorul Gheorghe Dima (care va da numele actual al institutului), a procedat imediat la organizarea Conservatorului românesc, care a devenit școală de stat (Academia de Muzică „Gheorghe Dima”, fond „Secretariat Rectorat”, acte inventariate, dos. 6, cutia 1: „Istoricul Academiei de Muzică Gheorghe Dima 1937 - 1967”, f. 98).

Conservatorul a fost ridicat la rangul de Academie de Muzică și Artă Dramatică în anul 1931. După Dictatul de la Viena și pierderea Ardealului de Nord, Academia clujeană a fost transferată sau, mai degrabă, „refugiată” la Timișoara (din 1940), la fel ca și Opera și Teatrul Român din Cluj (Mândruț 1989, p. 497-510; vezi și Simion 1996; Popa 2011).

După război, Conservatorul de Muzică a revenit la Cluj. Reforma din 1948 a dus la transformarea instituției în „Institutul Român de Arte”, în cadrul căruia funcționa Facultatea de Muzică cu secțiile „Teorie-Compoziție” și „Interpretare vocal-instrumentală”. În anul 1950 s-a constituit un institut muzical independent, cu numele de *Conservatorul de Muzică „Gh. Dima”*, prin unificarea facultăților de muzică ale celor două institute clujene de artă (SJAN Cluj, fond 1328 - „Istoricul conservatorului Gheorghe Dima”, acte înregistrate, dos. 1: *Inventarul documentelor din anii 1914-1966*, vol. II, f. 2).

² Cosma 1989, p. 150.

Enea Piu Borza a absolvit Conservatorul clujean, Secția pian, cu notă maximă la examen. În paralel a urmat și Facultatea de Filologie din Cluj, între anii 1945-1949, dar a terminat și Institutul Pedagogic „Maxim Gorki”, în iulie-august 1949.

Enea Borza și activitatea la Conservatorul de Muzică „Gh. Dima”

Între anii 1948-1949, Enea Borza a funcționat ca asistent la Conservatorul de muzică din Cluj, la pian principal, având o clasă de elevi de curs mediu, asistând și suplinind pe profesor la cursanții avansați. Un an mai târziu, a ajuns profesor suplinitor la Școala elementară (ciclul II) din Comuna Hida, predând muzica, limba rusă și pianul în cadrul Căminului Cultural din localitate. Între 1 martie și 30 septembrie 1950 a ajuns bibliotecar-șef la Institutul de Artă Română. De aici, avea să se întoarcă la Conservatorul clujean, unde va ocupa, între 1950-1959, funcția de asistent la pian auxiliar, apoi, între 1959-1969, funcția de lector, iar mai apoi conferențiar (din 1969). O perioadă a fost, în paralel, și șef al catedrei de pian complet (între 1966-1968) la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș.

Până în 1950 a cântat de 12 ori, ca asistent la conservatorul clujean, apoi, până în 1952, de alte de 11 ori, dintre care de 6 ori solo la pian. Nu a avut, în perioada studiilor, nici un fel de avere, fiind întreținut de părinți până la numirea ca profesor, din acel moment câștigându-și singur salariul. Nu a făcut parte din vreun partid sau organizație, până în 1947, când s-a înscris în F.D.U. (Frontul Democrat Universitar). Ca profesor, la școala de la Hida, a organizat un curs de pian cu copiii de țărani și muncitori de acolo, ceea ce a produs bucurie părinților³.

Pasiunea pentru pian i-a adus multe rezultate notabile la clasă, iar activitatea sa științifică a început să se concretizeze în lucrări privind repertoriul pianistic, cursul „Metodica predării pianului”, cercetări asupra creației compozitorilor români precursori. Enea Borza a încercat din răspuțeri să îndeplinească cerințele educaționale ale vremii, prin susținerea unor conferințe, recitaluri și publicarea de articole de specialitate.

S-a preocupat intens și de publicarea de lucrări științifice, cele mai multe scrise în perioada când era profesor la conservatorul clujean. Pentru întreaga sa activitate științifică a primit și un premiu în anul 1965. Dintre scrierile sale merită amintite: „Literatura muzicală pentru copii”, studiu publicat în *Tribuna*, nr. 26/1958; „Literatura virginalului din Anglia în epoca Renașterii”, în revista *Lucrări de Muzicologie*, vol. I din 1965; „Contribuția lui Iacob Mureșianu la începuturile culturii pianistice românești”, în revista *Lucrări de muzicologie*, vol.

³ Academia de Muzică „Gh. Dima” Cluj-Napoca, fond „Biroul Plan Personal Salarizare (Arhivă)”, acte inventariate, dos. 35: *Borza Enea – Pian auxiliar 1948 - 1984*, cutia 14, f. 1-2 – autobiografia din 14 ianuarie 1953.

II, 1966; „Primul concert românesc în Munții Apuseni”, în *Făclia*, Cluj, nr. 6838/1968 și ziarul *Unirea*, nr. 228 din 1968. A scris mai multe cronici și articole de specialitate în reviste și ziare precum: *Făclia*, *Tribuna* (Cluj), *Muzica* (București), *Drapelul Roșu* (Timișoara), *Unirea* (Alba Iulia), *Tribuna Sibiului* (Sibiu). Dar lucrările sale monumentale sunt următoarele:

- *Repertoriu pianistic* (în 7 volume), în colaborare cu Ecaterina Herțeg, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963;

- *Limba engleză pentru învățământul superior de artă* (colaborare cu Gavril Gabor, Rozalia Izsak), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1965

- *Curs de istoria muzicii universale*, Institutul Pedagogic de 3 ani, Târgu Mureș, 1965.

În paralel cu scrisul, Enea Borza este renumit și pentru activitatea muzicală publică. A avut numeroase recitaluri de pian, în Cluj, Timișoara, Bistrița, Slănic-Moldova, Târnăveni, Sovata, Satu Mare, Baia Mare și numeroase concerte - lecții, susținute în întregime în Cluj, Năsăud, Curtea de Argeș, Șimleu, Târgu-Mureș, Reghin, Sighet, recitaluri colective (în Cluj, Brașov, Blaj, Năsăud), recitaluri la două pianе (în Cluj și Năsăud).

Repertoriul său era unul variat, dar bine structurat pe perioade istorice :

- Preclasic: Bach, Bohm, Couperin, Handel, Krebe, Krieger, Kuhnau, Lully

- Clasic: Mozart, Beethoven, Brohmm

- Romantic: Ceaikovski, Soriabin, Albonis

- Contemporan: Prokofiov, Bartok, Debussy⁴

- Românesc: Flechtenmacher, Burada, I. Mureșianu, Augustin Bena, Sibianu, Andreescu-Skeletty, Sabin Drăgoi, Ciortea, Constantinescu și alții. În total activitatea sa artistică și de culturalizare a însumat peste 300 de programe și în 40 de localități din țară.

În egală măsură, a fost un adevărat erudit și, pe lângă predarea pianului, a predat tinerilor și limba engleză (între anii 1961-1968), istoria muzicii și forme muzicale (între 1961-1965).

Referințe despre personalitatea și activitatea lui Enea Borza

Informații referitoare la personalitatea lui Enea Borza și familia sa aflăm și din referințele cunoscuților. Astfel, Karuss Emeric, secretar la Institutul de Artă, îl cunoștea pe fratele lui Enea, Alexandru, care era inginer de șantier, și pe tatăl acestora, tot Alexandru Borza, renumitul botanist și director al Grădinii Botanice din Cluj. Karuss relatează: „o caracteristică de bază a întregii familii era pregătirea foarte serioasă în domeniul lor profesional. Borza Enea, fiind tânăr, nu a făcut parte din nici o organizație fascistă. A urmat cursul de limba rusă,

---

⁴ *Loc. cit.*, f. 3-4.

deținând o diplomă. [...] Este un element educabil. Perseverent și conștiincios în muncă”⁵.

O notă a Biroului de Cadre îl prezenta astfel:

„Provine dintr-o familie de mic burghez, unde întotdeauna erau neutrii [sic!] în ceea ce privește politica. Față de clasa muncitoare nu erau ostili. Politicește este ridicat. Profesionalismul: este absolvent al Institutului nostru, secția pian. Element tânăr, talentat și educabil. Om cinstit. Slăbiciuni: uneori este cam superficial⁶, alteori puțin nervos, corect”⁷.

O altă notă, realizată de Biroul de Cadre de la Conservatorul Gh. Dima (compartiment condus de Adalbert Dombrowski), avea să raporteze următoarele: „Este talentat și bine pregătit, se dezvoltă mereu și din punct de vedere pedagogic. Pune mult interes pentru dezvoltarea studenților săi. Are aptitudini solistice (pian). Poate să devină un cadru valabil. În trecut s-a abținut de la curentele fasciste șovine. Sarcinile primite le îndeplinește cu multă sârguință și bunăvoință. Primește critica. Trebuie să își mai ridice nivelul ideologic, pentru ca să aibă o atitudine mai hotărâtă în ceea ce privește concepția politică. Ca o deficiență, putem să-i semnalăm că uneori nu este destul de punctual”⁸.

O părere bună despre Enea Borza avea și Ioan Gasparescu, care îl considera un tânăr talentat, precum și Aurel Tulbure, directorul Școlii Populare de Artă din Cluj, care vorbea despre cercul de pian cu copiii și, cu toate că nu îl cunoaștea bine, susținea acesta, îl aprecia ca pe un om corect, afectat însă de o oarecare mândrie personală⁹. Din același an provine și caracterizarea realizată de prof. de vioară Bortoș Octavian, de la Școala Specială de Muzică și Arte Plastice din Arad: „Enea Borza este un profesor bine pregătit, un pedagog înzestrat, având o cultură temeinică [...]. Element conștiincios și harnic, foarte activ în munci extrașcolare [...], cuviincios și manierat față de toată lumea, fapt care-l făcea să fie stimat și respectat în societate”¹⁰.

Enea Borza era iubit și stimat de cursanți. „Calmul și atitudinea lui în predare au făcut să obțină rezultate bune și cursanții să învețe cu dragoste. De nenumărate ori, din cauza lipsei de spațiu și pian pentru studiu, profesorul Enea Borza chema elevii acasă și îi lăsa să exerseze, oferea ore suplimentare și ajuta elevii cu materiale (note muzicale) care erau puține și studenții nu le aveau”¹¹.

⁵ *Loc. cit.*, referința lui Kraus Emeric din 26.XI.1949.

⁶ *Loc. cit.*, caracterizare făcută de Biroul Cadre pe data de 30 iulie 2019.

⁷ *Loc. cit.*, caracterizare făcută de profesorul Theodoru Constantin în noiembrie 1949.

⁸ *Loc. cit.*, caracterizare a Biroului Cadre din cadrul Conservatorului Gh. Dima pe data de 18.03.1953.

⁹ *Loc. cit.*, f. 28, document datat pe 18 februarie 1961.

¹⁰ *Loc. cit.*, f. 30, referință Bortoș din 4 februarie 1961.

¹¹ *Loc. cit.*, f. 31, referință din partea lui Holca George din 14.02.1961.

În accepțiunea unui alt cunoscut, Veress Ladislau, angajat al Operei Maghiare din Cluj, pe lângă conștiința în ceea ce privește munca, Enea Borza avea și o mare slăbiciune: „că nu este destul de sever față de studenți”¹².

Cuvinte de laudă a avut la adresa lui Enea Borza fostul său profesor de pian, Gheorghe Ciolac: „Cunosc pe Enea Borza de când acesta avea 14 ani, când a intrat la Conservatorul de Muzică din Cluj ca elev la clasa mea de pian. Toate studiile sale pianistice le-a făcut sub direcția mea, arătând pe lângă dispozițiuni naturale și multă voință, perseverență în muncă și o râvnă de a ajunge obiectivul fixat [...]”¹³. Muncește cu trageră de inimă - concerte, audiții - contribuție simțitoare la educația muzicală a maselor. [...]. Ca aspecte negative aş spune că este puțin cam împrăștiat, iar sarcinile primite le mai neglijează”¹⁴.

Poetul Gabriel Mureșanu l-a cunoscut direct pe Enea Borza și a avut prilejul să îl viziteze acasă de câteva ori, aducându-și aminte de mulțimea de cărți și de biblioteca mare pe care Borza o deținea, din care obișnuia să împrumute cărți cunoscuților.

Mărturie despre Enea Borza și munca sa în diferite orașe unde mergea să conferențieze oferă și profesorul Nicolae Ursu, de la Școala Medie de Muzică Timișoara: „Mai târziu l-am întâlnit ca asistent la același Conservator, apoi ca lector, în care calitate a conferențiat cu diferite subiecte artistice și muzicologice în multe centre din Ardeal și chiar și în Banat: la Tușnad, Reșița, Oravița, Lipova etc., unde exemplificările și le făcea singur, fiind un foarte bun executant la pian. A fost apreciat de către publicul ascultător, iar specialiștii au recunoscut în el o capacitate artistică și o valoare muzicologică indiscutabilă la nivel superior academic. Fire senină, foarte comunicatorie, atentă și cu mult bun simț social, devotat tineretului și clasei muncitoare. [...] Din punct de vedere moral îl cunosc ca un om moral, corect, din punct de vedere social adaug la părțile pozitive sânguința continuă de a se documenta și a fi profesional la curent cu tot ce este nou [...]”¹⁵.

Aproximativ în aceeași perioadă regăsim în dosarul personal de la Conservator și referința lui Sigismund Toduță: „Ca licențiat în filozofie, în limba engleză, posedând limba rusă, are premise suficient de largi pentru o bogată activitate în sectorul pedagogiei muzicale și educației muzicale în general. Are o extrem de bogată activitate socială, artistică, publicistică, care dovedesc aptitudinile sale. Este iubit de colegii lui și stimat de studenții pentru care se dăruiește fără limită”¹⁶. Comentariile anterioare și limbajul folosit trebuie înțelese, firește, în contextul perioadei comuniste în care a trăit și activat. Se

¹² *Loc. cit.*, f. 33.

¹³ *Loc. cit.*, f. 36 - copie după caracterizarea realizată de prof. Ciolac Gh.

¹⁴ *Loc. cit.*, f. 37.

¹⁵ *Loc. cit.*, f. 44 - referința lui N. Ursu din data de 30 ian. 1961.

¹⁶ *Loc. cit.*, f. 45 - referința lui Sigismund Toduță datată pe 04.02.1961.

vorbește despre „culturalizarea maselor“, „munca socialistă” și „corectitudinea față de valorile regimului“. Dincolo de toate, aceste relatări transpun imaginea unui om comunicativ, deschis, dăruit muncii sale, un bun profesor și pasionat al pianului, fire senină, un om moral, sârguincios și la curent cu noutățile în materie muzicală, cu o bogată activitate cultural-artistică, înțelegător cu elevii, dar și sever când situația o impunea, dispus să realizeze și ore suplimentare pentru a scoate „talanții“ din elevii de la conservator. Din toate caracterizările culese, chiar și cei care nu îl agreau erau nevoiți să recunoască o parte din aceste calități.

Activitatea artistică

În ceea ce privește activitatea artistică a lui Enea Borza, aceasta este reprezentată, în primul rând, prin: 15 recitaluri de pian individuale, 4 recitaluri la două pian, 3 recitaluri de vioară și pian, 16 concerte sau recitaluri colective, prime audiții de muzică românească și prime audiții de muzică contemporană

Activitatea artistică a fost menționată în presă de următoarele publicații: *Contemporanul* (București), 4 august 1967; *Crișana* (Oradea), 29 iulie 1961; *Dacia* (Timișoara), 9 iunie 1943; *Drapelul Roșu* (Timișoara), 4 februarie 1961, 22 mai 1969; *Drum nou* (Brașov), 30 septembrie și 7 octombrie 1967; *Ecoul* (Bistrița), 15 noiembrie 1969; *Făclia* (Cluj), 6 august și 18 noiembrie 1954, 15 martie 1958, 5 iunie 1960, 7 și 12 iunie 1963, 20 februarie 1966, 26 mai 1967; 21 ianuarie, 26 ianuarie, 13 februarie și 19 aprilie 1968; 30 ianuarie și 23 martie 1969; 11 iunie, 26 iulie și 5 noiembrie 1969; *Flacăra Iașului*, 24 iunie și 5 iulie 1959; 19 mai 1971; *Flacăra roșie* (Arad), 29 ianuarie 1969; 28, 29, 30, 31 ianuarie 1971; *Igazság* (Cluj), 25 și 27 martie 1969; *Lupta Ardealului* (Cluj), 28 mai 1947; 22 aprilie 1948; *Muzica* (București), nr. 4-5 din 1956; nr. 1 din 1968; nr. 12 din 1969; nr. 1, 2, 3, 4, 7, 10, 12 din 1970; *Pentru Socialism* (Baia-Mare), 5 octombrie 1960; *Steaua roșie* (Târgu Mureș), 27 aprilie și 17 noiembrie 1962; 16 februarie 1967; *Tribuna* (Cluj), 8 octombrie și 12 noiembrie 1959; 10 august și 26 octombrie 1961; 26 aprilie 1962; 26 octombrie 1967; 30 mai 1968; 6 februarie și 25 decembrie 1969; *Tribuna Nouă* (Cluj), 16 noiembrie 1947; *Tribuna Sibiului*, 18 aprilie 1969; *Utunk* (Cluj), 21 martie 1969; *Világosság* (Cluj), 2 iulie 1948; *Voros Zászló* (Târgu Mureș), 16 februarie 1967

Activitatea științifică

În ceea ce privește activitatea științifică, Enea Borza a scris: 51 de articole, studii, recenzii, cronici muzicale, dintre care 3 în *Lucrări de muzicologie*, 3 în *Muzica*, 11 în *Tribuna* etc; 2 lucrări mari publicate de Editura Didactică și Pedagogică București: *Repertoriu pianistic* (7 volume) și *Limba*

engleză pentru învățământul superior de artă; 2 cursuri dactilografiate: *Istoria Muzicii Universale*; *Metodica predării pianului*; 18 alte lucrări¹⁷.

A participat, de asemenea, cu comunicări la sesiuni științifice:

1. Conservatorul „Gh. Dima” Cluj, 31 mai 1964: „Literatura virginalului din Anglia în epoca Renașterii”, publicată în *Lucrări de muzicologie*, vol. I, 1965;

2. Institutul Pedagogic Târgu-Mureș, 15 mai 1965: „Jacob Mureșianu pianist”;

3. Conservatorul „Gh. Dima” Cluj, 12 martie 1966: „Contribuția lui Jacob Mureșianu la începuturile pianisticii românești”, publicată în *Lucrări de muzicologie*, vol. II, 1966;

4. Conservatorul „Gh. Dima” Cluj, 25 mai 1968: „Metode și studii pentru pian apărute la noi în țară”;

5. Conservatorul „G. Enescu” Iași, 29 aprilie 1969: „Ilie Sibianu, profesor de pian la conservatoarele din Cluj și Iași, pianist și compozitor”, publicată în volumul *Conservatorul „G. Enescu”*, Iași;

6. Conservatorul „Gh. Dima” Cluj, 30 mai 1970: „Suita pentru pian pe teme populare târnăvene de Tudor Ciortea”, achiziționată în fondul documentar al Uniunii Compozitorilor din R.S.R.;

7. Societatea de Științe Istorice, filiala Alba Iulia, subfiliala Abrud-Câmpeni. Abrud, 25 aprilie 1971: „Primul concert de muzică cultă la Abrud”;

8. Institutul Pedagogic Târgu Mureș, 15 mai 1971: „Compozițiile pentru pian ale lui Guilelm Șorban”;

9. Conservatorul „G. Enescu” Iași, 18 mai 1971: „Creația pianistică a lui Mihail Burada”, publicată de *Cons. „G. Enescu”* Iași.

Activitatea social-culturală

Enea Borza a fost un neobosit și fervent animator al activităților muzicale și cultural-artistice, îndeplinind mai multe acțiuni în aceste direcții și realizând diverse manifestări:

1. „Funcții obștești”: 1933-1956: președinte al Comitetului Sindical al Facultății de Canto și Instrumente; 1956-1959: responsabil turistic pe Conservatorul „Gh. Dima”; 1959-1964: director de studii al cursului de cultură muzicală; 1969: director al cursului de cultură muzicală, Universitatea Populară Cluj.

2. Manifestări artistice de culturalizare: 1950-1953: îndrumător al muncii culturale pe teren și comisiilor concursurilor căminelor culturale (din Cojocna, Huedin, Gherla, Beclean); responsabil cu programele artistice ale studenților Conservatorului „Gh. Dima” la căminele culturale ale orașului Cluj, activitatea

---

¹⁷ *Loc. cit.*, Autobiografie.

menționată în ziarul *Făclia*, în 23 și 25 dec 1952¹⁸; 1960, martie: îndrumarea muncii culturale în raionul Bistrița.

3. Conferințe, prezentări de programe, audiții, concerte-lecții. Manifestările de la acest sector, desfășurate la filarmonici, case de cultură, cluburi sindicale, întreprinderi, uzine, instituții, școli, case pionerești, stațiuni, sanatorii, penitenciar, emisiuni radio, în 40 de localități din țară, totalizează 351 programe.

Diplome academice

1. Diploma de absolvire a Facultății de Muzică – Secția Pian – la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din Cluj, în anul 1948, nr. M.I.C. 18678/59, Cluj 10 aprilie 1960 / Nota zece la examenul de absolvire în clasa profesorului George Ciolac, elev al lui Alfred Cortot.

2. Diploma de Examen de Stat în specialitatea Limba Engleză, Facultatea de Filologie, UBB Cluj, 1960, nr. 84656/6181 din Cluj, 29.III.1960.

3. Diploma de Licență în Științe Juridice, Universitatea „V. Babeș” din Cluj, 1949, Nr. M.I.C. 18600/329, Cluj, 16 martie 1960¹⁹.

Sfârșitul

Ultimii ani ai vieții profesorului Enea Borza nu au fost pe măsura valorii sale, ajungând după pensionare într-un con de umbră, „uitat” de acei pe care, cândva, i-a ajutat să ajungă celebri. Condițiile în care a trăit au fost unele dificile, marcate de o pensie mică. A murit la data de 18 iulie 1991 și a fost înmormântat în Cimitirul Central din Cluj-Napoca, după o ceremonie funerară începută în Foaierul Casei Universitarilor din Cluj-Napoca.

În concluzie, dacă privim în ansamblu activitatea lui Enea Borza, ies în evidență unele linii directoare. Mai întâi, a fost un profesor dedicat misiunii sale de a învăța pianul pe generații întregi de viitori muzicieni, fiind dedicat trup și suflet Catedrei de Pian și Academiei de Muzică „Gheorghe Dima”. A încercat mereu să sporească renumele prestigioasei instituții de muzică și învățământ clujean, fapt pentru care a încurajat, pe lângă activitatea didactică, și pe cea cultural-artistică. A susținut numeroare concerte împreună cu orchestra conservatorului și cu filarmonica clujeană. De cele mai multe ori a fost solistul principal la mult iubitul instrument, pianul, căruia i-a dedicat ani întregi din viață pentru studiu și pentru a ajunge la un nivel profesionist. Sunt binecunoscute de către cei care au trăit în perioada 1960-1980 evoluțiile sale artistice, iar presa vremii îi consacră numeroase articole de elogiu și recunoștință. Activitatea sa a trebuit să se subsumeze și concepției comuniste de „culturalizare a maselor”, astfel că a depus eforturi considerabile pentru a-i învăța și pe tinerii de la sate

---

¹⁸ *Loc.cit.*

¹⁹ *Loc. cit.*

tainele muzicii, ale pianului și pentru a organiza chiar și acolo concerte. Mai presus de toate rămâne însă unul dintre pionierii tainelor pianului de la conservatorul clujean, actuala Academie de Muzică „Gheorghe Dima“.

Fig. 1 - Diploma de bacalaureat a lui Enea Borza

Fig. 2 - Diplomă absolvire al Facultății de Muzică Secția Pian

Snapshots of the Life and Activity of Enea Borza - Music Professor, Piano Performer and Critic

ABSTRACT

Enea Borza was the son of Alexandru Borza, a remarkable Romanian botanist. Enea Borza was born in Alba Iulia and inherited from his father discipline and a deep desire for study.

The present paper depicts the main stages in the life of Enea Borza, starting with his studies and continuing with the activity at the prestigious Department of Piano at The National Academy of Music "Gheorghe Dima" of Cluj-Napoca. Enea Borza was one of the most dedicated piano professors and also developed an important activity as a researcher and representative of the artistic world. He had numerous concerts and organized the orchestra of the Academy of Music. Enea Borza taught piano for the young people around Cluj-Napoca and, with tact and devotion, succeeded transmitting the key to the mystery of piano, creating a new generation of piano players.

He was the first to publish the *Methodology of teaching piano in 7 books*, where, with the calmness and determination specific to a teacher, he describes in detail the piano techniques, from the simplest notions to the most complex information in the field. His books are still used nowadays, together with other manuals. Enea Borza was a fine musical critic for classical and contemporary music, publishing many scientific articles in magazines and periodicals from Transylvania.

The study also presents how Enea Borza was perceived by his contemporaries - colleagues, students, and cooperators. Short descriptions are followed to present the moral and academic portrait of the professor, musicologist and music critic Enea Borza.

List of illustrations

Fig. 1 - Baccalaureate diploma of Enea Borza

Fig. 2 - Graduation diploma of the Faculty of Music Piano Class - Cluj-Napoca

Abrevieri bibliografice

SJAN Cluj - Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj

Cosma 1989 - Viorel Cosma, *Muzicienii din România, Lexicon bio-bibliografic*, vol. 1 (A-C), București, 1989

Maier 2014 - Valentin Maier, „Evoluția instituțiilor muzicale de învățământ superior din timpul regimului comunist”, în *Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu din Cluj-Napoca*, tom LIII, 2014, p. 127-128

Mândruț 1989 - Stelian Mândruț, „Teatrul Național din Cluj în refugiu la Timișoara (1940-1945)”, în *Acta Musei Napocensis*, Istorie II, vol. 26-30, 1989, p. 497-510

Popa 2011 - Mircea Popa, *Plângerile Ardealului! ...: mărturii de epocă despre Dictatul de la Viena*, București, 2011

Simion 1996 - Aurică Simion, *Dictatul de La Viena*, Ediția a II-a, București, 1996

Cuvinte-cheie: Enea Borza, muzică, Cluj-Napoca, conservatorul de muzică, Gheorghe Dima, pian

Keywords: Enea Borza, music, Cluj-Napoca, the music conservatory, Gheorghe Dima, piano